

УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ МІСТОМ

Асташенко К. О., Слухай В. В., студентки
факультету економіки і підприємництва,
Наук. кер. – **Тимофієва С. Б.**, ст. викл.
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, Україна*

УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ МІСТОМ: ПРИНЦИПИ ТА МЕХАНІЗМИ

Проблеми управління функціонуванням та розвитком сучасного міста є актуальними. Міста виступають вузловими точками територіально-економічного розвитку держави, адже в них виробляється основна частина національного валового продукту, вони є головними донорами місцевих і державних бюджетів, центрами розробки та впровадження високих промислових і гуманітарних технологій.

Під загальним визначенням міста розуміють населений пункт, жителі якого головним чином зайняті в промисловості, торгівлі та транспорті, в адміністративно-фінансових установах та навчальних закладах. За народногосподарськими функціями міста поділяються на монофункціональні (шахтарські, моно-галузеві промислові, портові, курортно-рекреаційні, транспортні, наукові, управлінські, культурно- територіального освітні) та багатофункціональні.

Отже, місто – це одночасно:

- осередок поділу праці, що здійснюється через постійно існуючий ринок, концентрацію і диверсифікацію виробництва;
- спільнота людей, пов'язаних між собою сферами виробництва, споживання, територіальним сусідством, побутовими і сімейними відносинами;
- зосередження матеріальних фондів: будівель, споруд, інженерних мереж, зелених насаджень тощо;
- територія, що має певний статус і характеризується специфічним середовищем: соціальним, виробничим, природним, архітектурним.

Складність управління містом як соціально-природною системою зумовлюється численністю складових елементів, поліструктурністю і багатофункціональністю, різноманіттям їх взаємодії, а також роллю та закономірностями функціонування і формування різноманітних структурних ланок.

У науковій літературі існує низка логіко-структурних та інфологічних моделей, що описують соціально-природну систему міста. Ці моделі відрізняються як за складом і структурою елементів, так і за характеристикою зв'язків складових цих елементів.

Основні підсистеми міста розглядають як:

- соціальну, економічну, планувальну й екологічну підсистеми;
- населення, сферу докладання праці, сферу обслуговування і міський транспорт;
- населення, економічну базу, соціальну інфраструктуру, капіталовкладення, територію.

В процесі управління розвитком міста слід враховувати такі його властивості як системного об'єкта:

- *органічність та неадитивність*. Функціонування містоформувальних підсистем і компонентів поза системою неможливе і взаємопов'язане з функціонуванням системи в цілому, а їх взаємодія істотно змінює не тільки притаманні їм властивості, а й властивості системи в цілому;

- *динамізм*. Місто завжди перебуває на стадії розвитку. Його масштаби, темпи і характер різні на окремих етапах. Можна виділити періоди відносно повільного еволюційного розвитку і періоди швидкого зростання, що пов'язані із змінами у провідних ланках економічної діяльності, природному та/або соціальному потенціалі, економіко-географічному положенні та в інфраструктурі міста;

- *стохастичність*. Імовірний характер зростання і зміни структури населення, масштабів і темпів економічного розвитку, науково-технічного прогресу, а також трансформації зовнішніх зв'язків зумовлюють важливу роль факторів невизначеності в розвитку міста;

- *інерційність та нерівномірність розвитку*. Просторово-територіальна підсистема міста змінюється повільніше, ніж об'єкти, що її формують, у результаті чого вся система міста характеризується сильною інерційністю, а моменти задуму будь-якого проекту та його реалізації розділяє значний часовий проміжок;

- *конфліктність ситуації*. Усі варіанти можливого розвитку системи, всі рівні їх зростання мають бути реалізовані в обмеженому просторі (певного міста з включенням суміжних територій при розростанні системи). У зв'язку з цим виникає характерна для системи проблема вибору взаємовиключних можливостей.

- *географічна конкретність*. Напрями розвитку системи тісно пов'язані з географічними особливостями певного міста та регіону.

Отже, місто є складним об'єктом управління, що характеризується органічною єдністю трьох основних підсистем: населення, природи, господарства, кожна з яких має ряд специфічних властивостей і розвивається під дією різних, іноді взаємовиключних факторів.

Сучасні міста характеризуються постійно зростаючою щільністю населення, кваліфікованих кадрів, капіталу, індустріальних та виробничих активів, соціальної та технічної інфраструктури. Разом з тим постійно зростає інтенсивність інформаційних, енергетичних та речовинних обмінів, інтенсивність руху капіталу, транспортних потоків, потоків трудових ресурсів тощо. Завдяки такій концентрації міста стають ключовими точками (центрами) зростання у глобальній економіці.

Механізм управління містом складається з двох елементів:

- *організаційний механізм*: нормативно-правове регламентування (розподіл повноважень, функцій, відповідальності; визначення всіх видів діяльності території міста; координаційні заходи, які забезпечують узгодженість дій та синхронізацію управлінських рішень; засоби регулювання системи зв'язків між суб'єктами управління);

- *економічний механізм*: його слід розглядати не лише з точки зору галузевого підходу, а й виходячи з цілей розвитку міста та очікуваного результату (стратегічний підхід) він включає:

- комплекс управлінських методів і засобів щодо ресурсного забезпечення міського розвитку;

- заходи підтримки, мотивації, стимулювання економічної активності;

- засоби формування міжміської та внутрішньоміської системної конкуренції.

Існують різноманітні принципи державного управління, вони згруповані за певними видами (адміністративно-правові, системно-цільові, системно-функціональні, системно-організаційні, адаптивні), не повною мірою відображають особливості управління територіальним розвитком, тому слід доповнити їх типологію ще однією класифікаційною групою - методологічно-просторовими, до яких слід віднести такі: законність, єдність інтересів, субсидіарність, корпоративність, прозорість, адекватність, відповідальність, інновативність.

Сутністю принципів, на базі яких необхідно формувати механізм управління територіальним розвитком, є:

- *законність* – відповідність нормативно-правових актів, що приймаються місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, нормам чинного законодавства;

- *єдність інтересів* – урахування при здійсненні управлінської діяльності на кожній території загальнодержавних, місцевих і відомчих інтересів, громадської думки, пропозицій, поданих у встановленому порядку суб'єктами господарювання та їх об'єднаннями;

- *субсидіарність* – здійснення функцій управління на рівні, максимально наближеному до громадян – безпосередніх отримувачів адміністративних послуг;

- *корпоративність* – сприйняття території як цілісного утворення, ефективність функціонування якого визначається синергією на основі консолідації зусиль та об'єднання ресурсів учасників місцевого розвитку для досягнення спільної мети;

- *прозорість* – відкритість дій органів місцевої влади та управління на всіх етапах прийняття та реалізації управлінських рішень для громадян, суб'єктів господарювання та їх об'єднань, постійне інформування громадськості про здійснення управлінської діяльності;

- *адекватність* – відповідність методів та механізмів управління потребам територіальної спільноти у вирішенні питань місцевого значення, а

також завдань органів територіального управління ресурсам, які вони мають для їх виконання;

- *відповідальність* – готовність органів управління та посадових осіб до виконання функцій і завдань, пошуку шляхів розв’язання проблем, що виникають, покладання на себе відповідальності за прийняті рішення;

- *інновативність* – створення інноваційного потенціалу управління: використання новітніх управлінських та інформаційних технологій, стимулювання ініціатив, експериментів, пілотних проектів, орієнтованих на досягнення найкращих результатів.

Для забезпечення сталого територіального розвитку необхідно намагатися встановити баланс інтересів між усіма його учасниками. Актуальність саме такого підходу підвищується тим, що місцева влада для цього має у своєму розпорядженні досить обмежені ресурси (матеріально-технічні, фінансові та ін.), тобто виконати поставлені завдання вона може тільки за умови широкого залучення ресурсів бізнесу та населення.

Білуха Л. А., аспірант
*Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президенті України, Україна*

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПОЛІТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА

Територіальна громада в Україні є базовим інституціональним елементом, що становить основу в організації місцевого самоврядування. Від її якісних характеристик, дієвості, здатності вирішувати питання місцевого значення залежить загальний поступ суспільства, держави. Проте, законодавчо закріплене в Конституції України право територіальної громади – жителів сіл, селищ та міст – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України у більшості територіальних громад залишається ще не реалізованим.

Згідно зі ст. 6 Конституції України, функціонування державної влади здійснюється на засадах її поділу на виконавчу, законодавчу та судову. Ідеї щодо такого поділу єдиної в своїй сутності влади знаходимо в англійських філософів Т. Гоббса (1588–1679) та Дж. Локка (1632–1704), французького мислителя Ш.-Л. Монтеск’є (1689–1755), відомих німецьких філософів І. Канта (1724–1804) та Г. Гегеля (1770–1831) тощо. Ця ідея ґрунтується на визнанні наявності для кожної з гілок влади систем стримувань і противаг, що перешкоджає концентрації влади в одній з них та можливому – внаслідок цього – свавіллю під час її використання. Гілки влади мають оптимально співвідноситись між собою та доповнювати одна одну, залишаючись при цьому до певної міри незалежними, а також мати можливість впливати одна